

Ա.Հ. Ավանեսյան, Դ.Ռ. Թադևոսյան

ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՀԱՆՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՆՔԻ ԱՆՑԿԱՑՈՒՄԸ, ՈՐՊԵՍ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳԾՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐ ՏԱՐԻ

Արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության և քաղաքացիական պաշտպանության կազմակերպումը պետության կարևորագույն գործառնություններից է, և ազգային անվտանգության բաղկացուցիչ մասը, քանի որ մարդկային և նյութական ռեսուրսների պահպանումը յուրաքանչյուր պետության գոյության նախապայմաններից է: Բնակչության պաշտպանության ձևերից մեկը, դա տարահանումն է, և հետևաբար տարահանման վարժանքների պարբերաբար անցկացումը նախադպրոցական կրթական հաստատություններում կարևորվում է որպես երեխաների մոտ անվտանգության մշակույթի ձևավորման և հմտությունների ձեռք բերման արդյունավետ եղանակ:

Առանցքային բառեր. արտակարգ իրավիճակ, նախադպրոցական կրթական հաստատություն, տարահանում, վարժանք, անվտանգ տարածք:

Տարահանումը (լատ.՝ evacuatio, evacuare – դատարկել, հեռացնել), վտանգավոր տարածքից մարդկանց, կենդանիների և նյութական արժեքների ժամանակավոր տեղափոխումն ու տեղաբաշխումն է անվտանգ տարածք [1]:

Տարահանումն իրականացվում է Հայաստանի Հանրապետության վրա զինված հարձակման, դրա անմիջական վտանգի առկայության կամ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից պատերազմ հայտարարվելու, ինչպես նաև՝ այնպիսի արտակարգ իրավիճակների առաջացման կամ անմիջական սպառնալիքի դեպքում, որոնց հետևանքով որոշակի տարածքներում/բնակավայրերում կամ օբյեկտներում կարող են առաջանալ մարդկանց կյանքի և կենսագործունեության բնականոն պայմանների վրա բացասաբար ազդող գործոններ: Պատմական իրադարձությունների և վերջին տարիներին տեղի ունեցած աղետների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ արտակարգ իրավիճակներում և ռազմական դրության ժամանակ տարահանումը հանդիսանում է բնակչության պաշտպանության լավագույն և հուսալի եղանակ [2]:

Նախադպրոցական կրթական հաստատություններում (ՆԿՀ) աղետներին պատրաստվածության և քաղաքացիական պաշտպանության պլանների, ազդարարման համակարգի փորձարկման, ստեղծված իրավիճակին արձագանքելու կարողությունները և հմտությունները զարգացնելու, ինչպես նաև դրանց գնահատմանը, պլանավորմանը և ռիսկերի նվազեցմանն ուղղված գործողություններին պատրաստվածության մակարդակը բարձրացնելու հիմնական միջոցներից է տարբեր ուսումնական վարժանքների պարբերական անցկացումը, ինչն անվտանգ կենսագործունեության մշակույթի ձևավորման բաղկացուցիչն է:

Ինդիրների լուծումը հնարավոր է անվտանգ կենսագործունեության մշակույթի ձևավորմամբ, ինչը ենթադրում է հասարակության յուրաքանչյուր անդամի վրա նպատակաուղղված մանկավարժական ներգործություն՝ վերջինիս կողմից անվտանգ կենսագործունեության վերաբերյալ գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձեռք բերման, ինչպես նաև ներքին

գիտակցված պահանջմունքների ձևավորման ճանապարհով՝ հետևելով անվտանգ վարքի ընդունված նորմերին և կանոններին [3]:

Հիշյալ վարժանքներն անհրաժեշտ են, քանի որ արտակարգ իրավիճակներում, նախադպրոցական կրթական հաստատություններում աշխատողների առջև հատուկ խնդիր է դրվում՝ կանխել խուճապը երեխաների շրջանում, թույլ չտալ նրանց մոլորվելու և բոլորին տեղափոխել անվտանգ տարածք, պահպանելով իրավիճակի նկատմամբ վերահսկողությունը: Սա անհրաժեշտ է առաջին հերթին երեխաների անվտանգության համար, քանի որ մեծահասակների վստահ գործողությունները հանգստացնում են նրանց:

Երկրորդ՝ անձնական հանգստության պահպանումն անհրաժեշտ է, որպեսզի դաստիարակը կարողանա իրականացնել երեխաների հաշվառում տարիանման ավարտից հետո՝ հստակ իմանալով իրականացվող գործողությունների հաջորդականությունը:

Երրորդ՝ այս վարժանքները հնարավորություն են տալիս վաղ հայտնաբերել երեխաների անվտանգության գծով նախադպրոցական կրթական հաստատությունում առկա թերությունները՝ դրանք հետագայում շտկելու նպատակով:

Միաժամանակ, անվտանգության մշակույթի ձևավորվածությանը նպաստում են մանկավարժական գործընթացում կիրառվող գործառնական-գործունեության միջոցները, երբ ձևավորված է արտակարգ իրավիճակները հաղթահարելու համար տեսական գիտելիքների վրա հիմնված որոշակի գործնական հմտությունների ու տարբեր խնդիրների լուծման մտածողության ճկունության և փոփոխականության, տրամաբանական ունակությունների, դատողության արագության ու անկախության համակարգ, առկա է արտակարգ իրավիճակի բացասական ազդեցությունը նվազագույնի հասցնելու գործողությունների իրականացման գործնական պատրաստակամության որոշակի մակարդակ [5]:

Նախադպրոցական կրթական հաստատություններում ուսումնական տարիանման գործնական վարժանքի անցկացման հիմնական նպատակներն են.

- արտակարգ իրավիճակների դեպքում որոշումների օպերատիվ կայացման նպատակով ՆԿՀ վարչական կազմի գործնական հմտությունների ու երեխաների տարիանման, փրկարարական աշխատանքներ կազմակերպելու ու իրականացնելու կարողությունների զարգացումը,
- մանկավարժական կոլեկտիվի գործնական հմտությունների զարգացումն արտակարգ իրավիճակների դեպքում երեխաների տարիանման միջոցառումներ իրականացնելու համար,
- մանկավարժական կոլեկտիվի և սպասարկող անձնակազմի մոտ գիտակցված և պատասխանատու վերաբերմունքի ձևավորումը՝ արտակարգ իրավիճակների դեպքում երեխաների անվտանգությունն ապահովելու համար,
- կենսագործունեության անվտանգության ուղղությամբ երեխաների կողմից ձեռք բերված որոշ տեսական գիտելիքների կատարելագործումը,
- ՆԿՀ անվտանգության համակարգի, այդ թվում և հրդեհա-տեխնիկական անվտանգության վիճակի ստուգումը,

Նկ. 1. Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում ուսումնական տարիանման գործնական վարժանքի անցկացումը

- ուսումնական տարիանման վարժանքի ընթացքում տարբեր իրավիճակների խաղարկումը, որոնք կարող են առաջանալ իրական արտակարգ իրավիճակների դեպքում՝ աշխատակիցներին և երեխաներին իրավիճակային միջանկյալ խնդիրների առաջադրմամբ, որոնց կատարմամբ էլ որոշվում է նրանց պատրաստականության աստիճանը [6]:

Նկ. 2. Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում ուսումնական տարիանման անցկացումը

Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում ուսումնական տարիանման գործնական վարժանքի անցկացման ընթացքում ստուգվում են աշխատակիցների հետևյալ գործնական հմտությունները (ունակությունները).

- արտակարգ իրավիճակների ծագման մասին ՆԿՀ հաստատված պայմանական ազդանշանի տրման դեպքում արագ և հմտորեն գործելը,
- աշխատավայրում կամ հաստատության այլ տարածքում հրդեհի, կամ այլ վտանգի հայտնաբերման դեպքում առանց խուճապի անհապաղ գործելը,
- արտակարգ իրավիճակների ծագման մասին սահմանված պայմանական ազդանշանի ժամանակին հաղորդելը,
- հրշեջ-փրկարարական և այլ ծառայություններին իրադրության մասին տեղեկատվության ժամանակին հաղորդելը,
- էլեկտրամատակարարման հանգույցի էլեկտրական վահանակի ավտոմատի, ինչպես նաև սենյակների անջատիչների անջատելը,

- առաջնային հրդեհաշիջման միջոցների (կրակմարիչներ, ավազ, ջուր) նպատակային օգտագործելը,
- հիմնական և վթարային տարհանման ելքերի, վթարային այլ ելքերով արագ տարհանվելը,
- արտակարգ իրավիճակներում արդյունավետ գործելը,
- տուժածներին առաջին օգնության ցուցաբերելը:

Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում ուսումնական տարհանման գործնական վարժանքի անցկացման ընթացքում ստուգվում են երեխաների հետևյալ գործնական հմտությունները (ունակությունները)`

- արտակարգ իրավիճակների մասին ՆԿՀ հաստատված պայմանական ազդանշանի տրման դեպքում աշխատակիցների ուղեկցությամբ գործելը համաձայն իրենց ունեցած տեսական գիտելիքների,
- ննջասենյակում, խմբասենյակում, մանկապարտեզի այլ դասասենյակներում և տարածքներում հրդեհի, ծխի և այլ վտանգների հայտնաբերման դեպքում արագ, կազմակերպված և առանց խուճապի անհապաղ գործելը, ՆԿՀ աշխատակիցներից մեկին անհապաղ տեղեկացնելը,
- հիմնական և վթարային տարհանման ելքերի, վթարային այլ ելքերով արագ տարհանվելը` աշխատակիցների ուղեկցությամբ:

Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում ուսումնական տարհանման վարժանքի անցկացման մասնակիցներն են`

- վարչական կազմը,
- մանկավարժական կազմը,
- սպասարկող անձնակազմը, ներառյալ սննդի բաժնի և բուժկետի աշխատակիցները,
- բոլոր խմբերի երեխաները:

Ուսումնական տարհանման վարժանքի անցկացմանը օգնություն կարող են ցուցաբերել ՀՀ ՆԳՆ փրկարար ծառայության և պետական կառավարման տարածքային մարմինները:

Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում ուսումնական տարհանման վարժանքի անցկացումը պետք է իրականացվի համաձայն տվյալ համայնքի քաղաքացիական պաշտպանության և արտակարգ իրավիճակների հիմնական միջոցառումների օրացուցային պլանի:

Գործնական պարապմունքները (իրական տարհանումը) կարող են պարբերաբար իրականացվել ինչպես ցերեկային, այնպես էլ երկարօրյա խմբերում:

Ուսումնական տարհանման վարժանքի անցկացմանը նախապատրաստվելիս ՆԿՀ ղեկավարը պարտավոր է հաստատել.

- հրդեհային անվտանգության աշխատանքների կազմակերպման կարգը,
- արտակարգ իրավիճակների դեպքում տարհանման ժամանակ աշխատակիցների գործողությունների կարգը,
- արտակարգ իրավիճակների դեպքում տարհանման ժամանակ անձնակազմի գործողությունների ընթացակարգի վերաբերյալ հրահանգները,
- հրդեհի դեպքում աշխատակիցների գործողությունների կարգի վերաբերյալ հրահանգը,

կարգը, վարժանքի նախապատրաստման և անցկացման պլանը, վարժանքի անցկացման ամսաթիվը,

- աշխատակիցների և երեխաների կողմից ուսումնական տարիանման վարժանքի անցկացման ընթացքում հաղորդվող և կատարվող ներածական միջանկյալ առաջադրանքների ցանկը,
- դիտորդների (փորձագետների) ցանկը կազմված՝ ՆԿՀ անձնակազմից կամ մեկ այլ հաստատության, քաղաքապետարանի կրթության վարչության աշխատակիցներից, ՆԳՆ փրկարար ծառայության անձնակազմից, ՆԳՆ համակարգի աշխատակիցներից, ովքեր կհետևեն վարժանքի ընթացքին և կգնահատեն ՆԿՀ աշխատակիցների գործողությունները երեխաներին տարիանելիս, կգրանցեն տարիանման ժամկետները, կստուգեն տարածքն աշխատողների և երեխաների տարիանումից հետո և այլն):

Ուսումնական տարիանման գործնական վարժանքի անցկացմանը նախապատրաստվելիս ՆԿՀ ղեկավարն անցկացնում է պարապմունքներ վարչական կազմի, մանկավարժական և սպասարկող անձնակազմի հետ՝ ուսումնասիրելով արտակարգ իրավիճակների դեպքում գործելու կարգը, աշխատողների և երեխաների տարիանման կանոնակարգը, տարիանման և քաղաքացիական պաշտպանության պլանները և այլ փաստաթղթեր [4]:

ՆԿՀ ղեկավարը կազմակերպում է դաստիարակների կողմից պարապմունքների անցկացումը երեխաների հետ արտակարգ իրավիճակներում գործելու վերաբերյալ:

ՆԿՀ ղեկավարը պարտավոր է միջոցներ ձեռնարկել՝ վերացնելու տարիանման ուղիների և ելքերի պահպանման խախտումները, որոնք կարող են խոչընդոտել մարդկանց արագ և անվտանգ տարիանմանը, ազդարարման և տարիանման կառավարման համակարգի սարքինությունն ու գործունակությունը:

Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում ուսումնական տարիանման վարժանքի անցկացմանն առավելագույն թվով աշխատակիցներ և երեխաներ ներգրավելու համար ՆԿՀ ղեկավարը պարտավոր է.

- չպլանավորել վարժանքի անցկացման օրը որևէ լրացուցիչ (բացառությամբ դասերի հիմնական ժամանակացույցի) միջոցառումներ և աշխատանք, ինչպես ՆԿՀ տարածքում, այնպես էլ դրանից դուրս,
- ուսումնական տարիանման վարժանքի մակարդակը բարձրացնելու համար աշխատակիցներին տեղեկացնել վարժանքի ընթացքում անփութության դեպքում նրանց պատասխանատվության մասին:

Ուսումնական տարիանման գործնական վարժանքի իրականացման սկիզբն ազդարարվում է նախադպրոցական կրթական հաստատության երեխաների և աշխատակիցների մշտական կամ ժամանակավոր տեղակայման բոլոր տարածքներում արտակարգ իրավիճակի մասին ձայնային և (կամ) լուսային ազդանշանների հաղորդմամբ: Հրդեհի և այլ արտակարգ իրավիճակների մասին ազդանշան ստանալու դեպքում մանկավարժական կազմը և սպասարկող անձնակազմը միջոցառումներ են իրականացնում «Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում արտակարգ իրավիճակների դեպքում գործելու» կանոնակարգին համապատասխան:

Ուսումնական տարիանման գործնական վարժանքի ընթացքում նախադպրոցական կրթական հաստատության ղեկավարը կամ նրան փոխարինողը վերահսկում է տարիանման անցկացման ընթացքը, ինչպես նաև այն ժամանակը, որի ընթացքում իրականացվել է շենքից մարդկանց ամբողջական տարիանում, որից հետո իրականացվում է երեխաների անվանական ստուգում ըստ խմբերի ցուցակների և զեկուցվում նախադպրոցական կրթական հաստատության ղեկավարին կամ տարիանում կազմակերպող անձին: Բացակա երեխաների մասին տեղեկատվությունն անմիջապես ներկայացվում է նախադպրոցական ուսումնական հաստատության ղեկավարին կամ տարիանում իրականացնող անձին, ինչպես նաև վարժանքին մասնակից հրշեջ-փրկարարներին: Ձեռնարկվում են միջոցներ վերոնշյալ երեխաների գտնվելու վայրը պարզելու (փրկություն) ուղղությամբ [7]:

Գործնական վարժանքի ժամանակ տարիանումից հետո նախադպրոցական կրթական հաստատության ղեկավարը կամ վարժանքն անցկացնող անձն իրականացնում է շրջայց նախադպրոցական կրթական հաստատության շենքի ողջ տարածքում՝ շենքը լքել չհասցրած կամ չկարողացած մարդկանց հայտնաբերելու նպատակով: Ուսումնական տարիանմանը չմասնակցող և սպասարկող անձնակազմը սկսում է հրդեհի ուսումնական մարումը հաստատությունում առկա առաջնային հրդեհաշիջման միջոցներով և իրականացնում գույքի ու այլ նյութական արժեքների տարիանման և արտակարգ իրավիճակների հետևանքների վերացման անհետաձգելի աշխատանքներ մինչև ՀՀ ՆԳՆ հրշեջ-փրկարարական խմբերի ժամանումը:

Ուսումնական տարիանման գործնական վարժանքի ավարտից հետո նախադպրոցական կրթական հաստատության ղեկավարն անցկացնում է արդյունքների ամփոփում, նշում հայտնաբերված թերությունները, քննարկում դրանց առաջացման պատճառները և հանձնարարում մշակել արտակարգ իրավիճակներին պատրաստ լինելու միջոցառումներ, մասնավորապես նախադպրոցական կրթական հաստատության շենքի հրդեհատեխնիկական վիճակի, տարիանման գործընթացի բարելավման կազմակերպչական և գործնական միջոցառումներ:

Ուսումնական տարիանման գործնական վարժանքի ավարտին կազմվում է արձանագրություն, որտեղ նշվում են ձեռք բերված արդյունքները, մատնանշվում թերությունները և արվում առաջարկություններ հետագա վարժանքներն առավել արդյունավետ կազմակերպելու և իրականացնելու համար:

Նկ. 3. Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում ուսումնական տարիանման գործնական վարժանքի արդյունքների ամփոփումը

Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում տարիանման գործնական վարժանքի անցկացումը կարևորվում է որպես երեխաների մոտ անվտանգության մշակույթի ձևավորման

և անվտանգության հմտությունների ձեռք բերման արդյունավետ եղանակ: Նախադպրոցական կրթական հաստատությունում արտակարգ իրավիճակներին պատրաստվածության և քաղաքացիական պաշտպանության պլանների, ազդարարման համակարգի փորձարկման, ստեղծված իրավիճակին արձագանքելու կարողությունները և հմտությունները զարգացնելու, ինչպես նաև դրանց գնահատմանը, պլանավորմանը և ռիսկերի նվազեցմանն ուղղված գործողություններին պատրաստվածության մակարդակը բարձրացնելու հիմնական միջոցներից է տարբեր ուսումնական վարժանքների պարբերական անցկացումը: Նման միջոցառումները պետք է կրեն շարունակական բնույթ, որոնք միտված կլինեն տարբեր արտակարգ իրավիճակներին դիմակայելու համար անձնակազմի, ինչպես նաև երեխաների կարողությունների բարելավմանը, իրազեկմանը, առկա թերությունների բացահայտմանն ու շտկմանը: Արտակարգ իրավիճակներում անվտանգության մշակույթի ձևավորման և զարգացման բովանդակությունը պետք է ներառի անհատի, իր և աշխարհի անվտանգ փոխհարաբերությունների ձևավորումը, որում նա հստակ ներկայացնում է կյանքի հանդեպ իր մոտեցումների բնույթը, վերաբերմունքը դեպի շրջակա աշխարհը, հասարակությունը, ճիշտ գիտակցելով իր անհատական, մտավոր, ճանաչողական, հուզական-կամային և հաղորդակցական-վարքային հատկանիշները [4]:

Անհրաժեշտ է նշել, որ անվտանգության մշակույթի ձևավորման գործընթացը պետք է սկսել երեխայի ձևավորման, աշխարհընկալման վաղ տարիքից, ինչի համար շատ կարևոր է նախադպրոցական կրթական հաստատություններում ուսումնական տարհանման գործնական վարժանքների պարբերաբար անցկացումը որպես աղետների ռիսկի կառավարման գործընթացում խոցելիության նվազեցման տարր, ինչը հիմք կհանդիսանա ավելի մեծ տարիքում անվտանգության մշակույթի զարգացմանը և կնպաստի քաղաքացիական պաշտպանության գծով պատրաստվածության աստիճանի բարձրացմանը:

Գրականություն

1. «Արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը, 1998:
2. ՀՀ կառավարության 2011թ-ի օգոստոսի 18-ի «Վտանգավոր տարածքից բնակչության, նյութական և մշակութային արժեքների տարահանման կարգը հաստատելու մասին» թիվ 1180-Ն որոշումը:
3. Ղարիբյան Ռ., Բրուսյան Վ., Պետրոսյան Հ., Մաթևոսյան Հ., Անձի անվտանգության մշակույթի ձևավորումը որպես արդի մանկավարժության հիմնախնդիր «Մխիթար Գոշ» գիտամեթոդական հոդվածների ժողովածու, No 1, 2020. - էջ 4-14:
4. Պետրոսյան Հ.Հ., Ղարիբյան Ռ.Գ., Արտակարգ իրավիճակներում դպրոցականի անվտանգության մշակույթի ձևավորումը և զարգացումը: Մենագրություն/Հեղինակային հրատարակություն, Եր.: 2022.- 305 էջ:
5. **Марчук Н.Ю.**, Методические материалы по вопросам формирования навыков безопасного поведения у детей и подростков. ГБОУ СО ЦППРиК. "Ладо", Екатеринбург: 2014. - 52 с.
6. **Обеспечение** комплексной безопасности в образовательном учреждении. Настольная книга руководителя/ (сост. Н.В. Андреева и др. под общей ред. Л.Н. Антоновой). - М.: Айрис-пресс, 2005. — 248 с.

7. **Шумик В.Я.,** Бачурина Т.М., Учебная эвакуация на случай пожара в образовательном учреждении. Справочное пособие для руководителей образовательных учреждений, М.: 2012. — 78 с.

А.Г. Авансян, Д.Р. Тадевосян

ПРОВЕДЕНИЕ УЧЕБНОЙ ЭВАКУАЦИИ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ, КАК ВАЖНЫЙ ЭЛЕМЕНТ ПОДГОТОВКИ ПО ГРАЖДАНСКОЙ ОБОРОНЕ

Защита населения в чрезвычайных ситуациях и организация гражданской обороны – одна из важнейших функций государства и неотъемлемая часть национальной безопасности, ведь сохранение людских и материальных ресурсов – одно из обязательных условий для существования каждого государства. Эвакуация является одной из форм защиты населения. Проведение эвакуационной тренировки в дошкольном образовательном учреждении выделено как эффективный метод формирования у детей культуры безопасности и приобретения навыков безопасности.

Ключевые слова: чрезвычайная ситуация, дошкольное образовательное учреждение, эвакуация, учения, безопасная территория.

A.H. Avanesyan, D.R. Tadevosyan

CONDUCT OF EDUCATIONAL EVACUATION PRACTICAL DRILLS IN PRE-SCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS, AS AN IMPORTANT ELEMENT OF CIVIL DEFENSE PREPARATION

The organization of population protection and civil defense in emergency situations is one of the most important functions of the state and an integral part of national security, as the preservation of human and material resources is one of the prerequisites for the existence of every state. Evacuation is one of the forms of population protection. One of the forms of protection of the population is evacuation, and therefore regular evacuation drills in pre-school educational institutions are highlighted as an effective way of forming a safety culture and acquiring skills among children.

Key words: emergency situation, preschool educational institution, evacuation, drill, safe area.

Ավանեսյան Անդրանիկ Հայկի – դասախոս (ՀՀ ՆԳՆ ՃԿՊԱ)

Թադևոսյան Դավիթ Ռաֆայելի - տ.գ.թ., դոցենտ (ՀՀ ՆԳՆ ՃԿՊԱ)

Ներկայացման ամսաթիվը՝ 11.10.2023

Գրախոսման ամսաթիվը՝ 19.10.2023